

Kultura życia współczesnego

Tomasz A. Winiarczyk

zagadnienia

- pojęcie kultury
- typy kultury
- kultura jednostki a kultura zbiorowości
- treść kultury

pojęcie kultury

- całość materialnego i duchowego dorobku ludzkości gromadzony, utrwalany i wzbogacany w ciągu jej dziejów, przekazywany z pokolenia na pokolenie;
  - w skład tak pojętej kultury wchodzi nie tylko wytwory materialne i instytucje społeczne, ale również zasady współżycia społecznego, wzory postępowania, kryteria ocen estetycznych i moralnych przyjęte i wyznaczające obowiązujące w danej grupie zachowania

kultura a cywilizacja

- Wg Alfreda Webera cywilizacja to efekt dążenia do racjonalizacji życia ludzkiego i adaptacji do zewnętrznych warunków (elementami cywilizacji są wszelkie wynalazki i udoskonalenia techniczne), podczas gdy "kultura sytuuje się poza sferą wymogów adaptacyjnych, tam, gdzie zaczyna się kształtowanie naszego życia przez wyznaczanie mu celów, których nie da się wyprowadzić z potrzeby dalszej egzystencji albo lepszego zaspokajania naturalnych potrzeb życiowych."

kultura a stadia rozwoju

- Lewis Morgan określał jako cywilizację najwyższe stadium rozwoju ogólnie rozumianej kultury (stadium to następowało po etapie dzikości i barbarzyństwa).

TYPY KULTURY

1) kultura materialna

- ogół dóbr materialnych oraz środków i umiejętności produkcyjno-technicznych społeczeństwa w danym okresie historycznym

2) kultura duchowa (symboliczna)

- ogół dzieł naukowych, literackich i dzieł sztuki tworzących dorobek ludzkości w danym okresie historycznym

kultura symboliczna – odmiany

- kultura elitarna
- kultura popularna czy masowa
- kultura ludowa

kultura elitarna

- treści formułowane w różnych kodach i przekazywane za pomocą różnych mediów
- wymaga wysokich kompetencji kulturowych odbiorcy
- jest zaangażowana w problemy natury ogólnej oraz niechęć do kultury masowej
- utożsamia się ją ze sztuką będącą wytworem artysty
- tworzona przez elity twórcze, składające się z osób, które nabywają kompetencje zarówno tworzenia, jak i odbioru sztuk drogą kształcenia się
- uważana za najważniejszą część kultury symbolicznej danego społeczeństwa
- korzysta z zasobów kultury narodowej i stanowi podstawę przekazu tradycji oraz dorobku społeczeństwa
- charakter niekomercyjny

kultura masowa/popularna

- powszechnie dostępny i praktykowany przez liczne i szerokie rzesze ludzi
- łatwa w odbiorze, schlebająca gustom jak największej liczby odbiorców
- jej wytwory uznawane są one za wytwory kultury niższej głównie dlatego, że nie są one „gustowne” wśród elit, dominujących klas społecznych
- zaspokaja hedonistyczne potrzeby społeczeństwa
- przedstawiana zwykle w środkach masowego przekazu
- charakter komercyjny
- pojęcie kultury popularnej bywa używane w szerszym sensie niż kultura masowa
- sam fakt masowości jakiegoś wytworu kultury nie powinien łączyć się od razu z jego niską wartością

kultura ludowa (folklor)

- kultura niższych warstw społeczeństw narodowych istniejąca od średniowiecza aż do połowy XX wieku, kiedy zakończył się proces jej stopniowego zaniku
- w węższym znaczeniu pojęcie to oznacza sumę wytworów wiejskich społeczności lokalnych
- ukształtowała się w rezultacie wpływu kultury warstw wyższych oraz kultury innych grup etnicznych na oryginalny zasób kulturowy ludu
- jej główne cechy to tradycjonalizm, ludowa religijność łącząca różne okresy i warstwy, izolacja terytorialna, myślenie mityczne
- obecnie następuje zjawisko jej ożywiania, wykorzystywania w kulturze masowej czy elitarnej

kultura narodowa

- warstwa kultury, która jest pewnym zbiorowym zaprogramowaniem umysłu społeczeństwa, które tworzy się na skutek wychowania i dorastania w określonym kraju
- niezaprzeczalny element świadomości narodowej
- wraz ze zbiorową pamięcią jest nośnikiem narodowych tradycji kulturowych
- najważniejsze części kultury narodowej: język, religia, potrawy i obyczaje.
- czynniki, które silnie wpływają na zaprogramowanie umysłu wspólne wszystkim obywatelom to m.in. język państwowy, system polityczny, państwowy system edukacji, środki masowego przekazu, itp.
- istotnym elementem kultury narodowej jest jej względna stałość, choć ona także podlega stopniowym zmianom związanym najczęściej z oddziaływaniem innych kultur

3) kultura społeczna

- obejmuje m.in. normy i wzorce postępowania, zwyczaje
- w skład tak rozumianej kultury wchodzi:
  - komunikowanie służące organizacji ludzkich stosunków,
  - podział władzy,
  - własność,
  - dostęp do dóbr, funkcji i pozycji społecznych

w ramach kultury społecznej wyróżniamy

- **kultura polityczna** – wiedza oraz **systemy wartości i wzorce zachowań** leżące u podstaw działania różnych podmiotów (grupy rządzącej, ruchów masowych, partii, przywódców itp.), które na mocy posiadanej władzy regulują stosunki między ludźmi w obrębie danego państwa lub stosunki z innymi państwami

KULTURA JEDNOSTKI A KULTURA ZBIOROWOŚCI

kultura jednostki a zbiorowości

- Nie wszystko z kultury osobistej członków staje się wspólnym dobrem całej zbiorowości.
- Wiele indywidualnych idei i pomysłów, zarówno genialnych, jak i chybionych, przepada i nie wchodzi do wspólnego systemu.
- Z tak określonej kultury zbiorowości nie wszystko zostaje przekazane następnym pokoleniom.
- Kultura obejmuje całość życia człowieka, ale jest tworem zbiorowym a nie indywidualnym, rozwija się i przekształca w czasie.

tradycja

- przekazywane z pokolenia na pokolenie treści kultury, np.:
  - obyczaje, poglądy, wierzenia, sposoby myślenia i zachowania, normy społeczne

struktura wewnętrzna kultury

- kultura składa się z:
  - **powtarzalnych zachowań**
poszczególnych jednostek
(nie ich indywidualnych odrębności,
dziwactw)
  - **dziedzictwa kulturalnego**
– czyli wytworów kultury, które są
przekazywane (transmitowane) następnym
pokoleniom

kultura osobista

- ogół sposobów postępowania, metod działania, myśli, pojęć, poglądów i wytworów działania danego człowieka

kulturalny a kulturowy

- pojęcie kultury nie ma charakteru wartościującego (kulturowy to nie to samo co kulturalny)
  - **kulturowy** – związany z kulturą, odnoszący się do całokształtu dorobku materialnego i duchowego ludzkości
  - **kulturalny** – odznaczający się dużą kulturą, wykształcony, dobrze wychowany, obyty; właściwy człowiekowi o dużej kulturze; czasami: odnoszący się do kultury, stanowiący składnik kultury, związany z kulturą (życie kulturalne, wydarzenie kulturalne, placówka kulturalna)

- **Kulturalny** jest odbiciem myślenia wartościującego: może on określać **człowieka ocenianego pozytywnie jako czytanego, obytego w towarzystwie itd.**
  - Człowieka nie posiadającego takich cech określamy jako **niekulturalnego**.
  - Mówimy o czymś zachowaniu, że jest **niekulturalne** nie wątpiąc jednocześnie, że jest zachowaniem **kulturowym**.
- Odnosząc to rozróżnienie do kultury możemy powiedzieć, że **kulturowymi** są wszystkie zjawiska niezależnie od ich oceny, **kulturalnymi** zaś wszystkie te, które odpowiadają jej normom i wartościom.

Wpływ kultury na życie społeczne

- kultura uwidocznia się w procesie socjalizacji
- kultura stanowi podstawę wartościowania pewnych zachowań
- kultura określa wzory postępowania akceptowane i nieakceptowane

TREŚĆ KULTURY

dobra

- wszystkie obiekty materialnego i niematerialnego dorobku danej kultury:
  - **dobra materialne** - obiekty dziedzictwa kulturowego, w tym zabytki
  - **dobra niematerialne** – np. język, zwyczaje czy zachowania i zjawiska religijne i etyczne
- dobra kultury dzieli się także na:
  - **dobra instrumentalne** (pośrednie), stanowiące środki do osiągnięcia innych dóbr
  - **dobra autoteliczne** (bezpośrednie), będące celem samym w sobie
    - jedno i to samo dobro w różnych sytuacjach może spełniać funkcje raz dobra instrumentalnego, a raz autotelicznego (np. wykształcenie może być celem samym w sobie, a może być również środkiem do osiągnięcia innych celów)

wartości

- obiektywne cechy danego obiektu (obiektywistyczne ujęcie wartości) bądź też przypisane mu przez podmiot (ujęcie subiektywistyczne)
- mają swoje hierarchie, układają się w systemy, popadają w konflikty

normy

- ustalone, ogólnie przyjęte zasady; reguły, przepisy
- funkcjonują różne rodzaje w ramach różnych systemów

sankcje

- w socjologii mogą to być:
  - nagrody (sankcje pozytywne)
    - np. wzrost prestiżu i przejawy szacunku
  - kary (sankcje negatywne)
    - np. pogarda, wykluczenie

wzory społeczne

- względnie trwałe regularności zachowań, cechujące określone zbiorowości ludzkie
  - wzory **uznawane** w danej zbiorowości
    - tzw. wzorce – stanowią idealne, pożądane w danej zbiorowości, reguły zachowań
  - wzory **praktykowane w danej zbiorowości**
    - są regułami rzeczywiście przestrzegаныmi w społecznej praktyce

Andrzej Siciński, Styl życia - problemy pojęciowe i teoretyczne, (w:) tegoż (red.), Styl życia. Koncepcje i propozycje, Warszawa: PWN, 1976, s. 22.

wzory

- określają, jak jednostka powinna reagować na sytuacje uważane za doniosłe dla niej samej i dla grupy, aby zachowywać się zgodnie z oczekiwaniami i nie popaść w konflikt z innymi członkami grupy
  - idealne — realne (= uznawane a praktykowane)
  - jawne — ukryte (bezpośrednio, oficjalnie artykułowane kontra takie, które poznaje się niejako przy okazji, oficjalnie nie głoszone)

bibliografia

- [wikipedia.pl](https://pl.wikipedia.org/)
- podręcznik wyd. Operon autorstwa Z. Smutka, J. Maleski, B. Surmacz (2012)
- podręcznik wyd. Operon autorstwa Artura Derdziaka (2019)

